УДК 796:376-056.26:378(477)

https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-1213-1225

Соколенко Людмила Степанівна к.п.н., доцент, професор кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м.Умань, https://orcid.org/0000-0002-1285-1596

Бойко Юлія Степанівна к.п.н., доцент, доцент кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м.Умань, https://orcid.org/0000-0001-8554-9737

Танасійчук Юлія Миколаївна доктор філософії, ст. викладач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м.Умань, https://orcid.org/0000-0001-7772-1509

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Підвищення якості освітньої діяльності в Україні потребує створення сприятливих умов навчання для представників різних груп студентства, зокрема осіб, які мають порушення здоров'я. Одним із дієвих напрямів соціалізації та відновлення здоров'я цієї групи здобувачів освіти є фізкультурно-спортивна реабілітація Мета – визначити особливості впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації у процес підготовки здобувачів вищої освіти. Досягнення цієї мети забезпечувалося вибором релевантних методів наукового дослідження теоретичного характеру. У результаті проведеного наукового дослідження встановлено, що наразі недостатньо розробленими є як нормативні положення щодо впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації у структуру підготовки фахівців в галузі фізичного виховання, так і методичні особливості розробки та реалізації цілісних програм або елементів фізичної реабілітації осіб, які мають різні захворювання. Висловлено припущення, що лише систематизація процесу фізкультурно-спортивної реабілітації в закладі вищої освіти (ЗВО) як складової структури фізичного виховання здобувачів освіти дасть змогу створювати інклюзивні програми занять різними видами рухової та спортивної активності, що забезпечить максимальний ступінь включення осіб з обмеженими можливостями в цей процес. Це також дасть змогу якісно модернізувати процес фізичного виховання в ЗВО саме щодо збереження здоров'я, що є ключовим чинником його ефективності. Зазначена проблематика дала змогу структурувати відомості щодо можливостей

упровадження цього напряму в ЗВО, що сприяло розробці структури управління й умов її реалізації в контексті впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації в роботі зі здобувачами освіти, які мають порушення здоров'я. Успішна побудова такої структури більш реальна для закладів освіти державного й національного рівня, адже потребує значних вкладень у вдосконалення інфраструктури ЗВО. Розробка програмного забезпечення фізкультурно-спортивної реабілітації у ЗВО має відбуватися з урахуванням психолого-педагогічних аспектів даного напряму. Для цього необхідно створити комплексні групи фахівців з фізичного виховання та фізичної реабілітації із залученням медичних фахівців і психологів. Додатково необхідно порушити питання щодо формування окремого напряму професійної діяльності – інструкторів, що здійснюватимуть індивідуальну допомогу здобувачам освіти з обмеженими можливостями. Отже, визначено можливості фізкультурно-спортивної реабілітації як сучасного напряму інклюзивної реалізації фізичного виховання в ЗВО. Це дало змогу охарактеризувати психолого-педагогічні аспекти впровадження такого виховання. Подальші дослідження буде спрямовано на розробку алгоритму програмування занять у фізкультурно-спортивній реабілітації з урахуванням забезпечення інклюзивності в цьому процесі.

Ключові слова: відновлення працездатності, рухова активність, фізичне виховання, інклюзивність, фізичне тренування, фізична підготовленість, фізкультурно-спортивне вдосконалення.

Sokolenko Lyudmyla Stepanivna PhD in Education, Assistant Professor, Professor of Medical and Biological Fundamentals of Physical Culture Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, https://orcid.org/0000-0002-1285-1596

Boyko Julia Stepanivna PhD in Education, Associate Professor of Medical and Biological Fundamentals of Physical Culture Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, https://orcid.org/0000-0001-8554-9737

Tanasiichuk Iuliia Mykolaivna Ph.D., lecturer of Medical and Biological Fundamentals of Physical Culture Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, https://orcid.org/0000-0001-7772-1509

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS REHABILITATION IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Abstract. Improving the quality of educational activities in Ukraine requires the creation of favorable learning conditions for representatives of various groups of

students, including persons with health disorders. One of the effective directions of socialization and health restoration of this group of students is physical culture and sports rehabilitation. The goal is to determine the specifics of the introduction of physical culture and sports rehabilitation into the structure of physical education of students of higher education. Achieving the specified goal was ensured by the selection of relevant methods of scientific research of a theoretical nature. As a result of the conducted scientific search, it was established that both the regulatory provisions regarding the introduction of physical culture and sports rehabilitation into the structure of physical education of students of higher education, and the methodological features of the development and implementation of integral programs or elements of physical rehabilitation of persons with various diseases are currently insufficiently developed. It is assumed that only the systematization of the process of physical culture and sports rehabilitation in secondary schools as a component of the structure of physical education of students will allow creating inclusive programs of various types of motor and sports activities, which will ensure the maximum degree of inclusion of persons with disabilities in this process. This will make it possible to qualitatively modernize the process of physical education in higher education institutions in the direction of health care, which is a key factor in its success. The identified issues allowed structuring information on the possibilities of implementing this direction in higher education, which contributed to the development of the management structure and conditions for its implementation in the context of the implementation of physical culture and sports rehabilitation in work with students who have health disorders. The successful construction of such a structure is more realistic for educational institutions of the state and national level, because it requires significant investments in improving the infrastructure of higher education institutions. However, the first priority is to solve the issues of the program content of this rehabilitation direction through the development of psychological and pedagogical aspects of physical culture and sports rehabilitation of students of higher education. For this, it is necessary to create complex groups of specialists in physical education and physical rehabilitation, as well as with the involvement of medical specialists and psychologists. In addition, it is necessary to raise the issue of the formation of a separate line of professional activity – instructors who will provide individual assistance to students with disabilities. Thus, the possibilities of physical culture and sports rehabilitation as a modern direction of inclusive implementation of physical education in higher education institutions were established, which allowed to characterize the psychological and pedagogical aspects of its implementation. Further research will be aimed at developing an algorithm for programming classes in physical culture and sports rehabilitation, taking into account ensuring inclusiveness in this process.

Keywords: recovery means, motor activity, physical education, inclusiveness, physical training, physical fitness, physical culture and sports improvement.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства неможливий без створення багатогалузевих різних соціальних груп до освітньої діяльності, зокрема до здобуття вищої освіти. Навчання в ЗВО є досить інтенсивним, що вимагає належного рівня здоров'я. А тому для осіб, які мають порушення здоров'я, процес навчання в ЗВО без належного забезпечення процесу відновлення здоров'я суттєво ускладнюється. Це потребує створення належної підтримки для цієї групи осіб, зокрема, у сфері фізичного виховання. Саме забезпечення належного рухового режиму реабілітаційної й оздоровчої спрямованості сприятиме формуванню фізичної готовності здобувачів освіти, з порушенням здоров'я до навчання. Проте, організація освітнього простору сучасного закладу освіти вимагає створення зручних умов соціальної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, що стосується також і сфери фізичної культури і спорту. Зрозуміло, що для фізичного виховання осіб з порушенням здоров'я встановлюватимуться специфічні завдання, що відрізняються від тих, що ставлять для здобувачів освіти основної медичної групи. Дана група здобувачів освіти потребує створення умов ефективної фізичної реабілітації та соціалізації у процесі фізичного виховання. Проте, така організація передбачає залучення як безпосередніх учасників навчального процесу – здобувачів та науково-педагогічних працівників, а також навченого персоналу ЗВО. Цей процес є багатогранним і складним за своєю суттю, що вимагає вивчення психологічних і педагогічних аспектів розробки комплексних програм реабілітації здобувачів вищої освіти в умовах ЗВО у структурі фізичного виховання з використанням засобів фізкультурно-спортивної спрямованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Твердження про те, що здоров'я людини є найвищою цінністю лише зміцнюється в процесі формування інклюзивного суспільства. Здоровим індивідам складно зрозуміти щоденні труднощі, з якими зіштовхуються особи з обмеженими можливостями, перебуваючи в контакті лише з такими ж як вони [13, 15]. Саме під час спільної рухової діяльності здорових осіб з тими, хто має порушення здоров'я, створюються можливості позитивної взаємодії як в соціальній, так і психолого-педагогічній сфері [2].

Дослідники зазначають, що кількість осіб з порушенням здоров'я, які навчаються в ЗВО, збільшується з кожним роком [1]. Відповідно, неможливо ігнорувати проблеми, з якими зіштовхуються здобувачі освіти, а також науково-педагогічні працівники кафедр фізичного виховання ЗВО у фізкультурно-спортивній роботі із цим контингентом. Зрозуміло, що в такому разі неможливо створити узагальнені програми з фізичного виховання внаслідок високої варіативності захворювань здобувачів, що можуть суттєво обмежувати рухову діяльність і фізичну працездатність здобувачів [11]. Проте, нереальним виглядає створення великої кількості індивідуальних програм в умовах обмежених ресурсів кафедр фізичного виховання. А тому актуальним є пошук напрямів форматування процесу фізичного виховання здобувачів з

порушенням здоров'я в ЗВО через розробку комплексних програм реабілітаційної спрямованості.

Одним з таких перспективних напрямів, що активно розробляють, є фізкультурно спортивна реабілітація. Фізкультурно-спортивна реабілітація – це система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи й спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для покращення фізичного й психологічного стану [7, 14]. З огляду на це визначення мета фізкультурно-спортивної реабілітації (ФСР) здобувачів вищої освіти в ЗВО полягає в підвищенні їх функціональних можливостей щодо забезпечення комфортного навчання та покращення здоров'я. Ця мета узгоджується з положенням фізичного виховання в ЗВО і може бути реалізована в його структурі [5, 8]. Проте, наразі питання щодо впровадження ФСР у процес фізичного виховання в ЗВО недостатньо визначеним.

Сучасні дослідники визначили, що варіативність фізкультурно-спортивної діяльності дасть змогу формувати гнучкі комплексні програми фізичної реабілітації осіб, які мають порушення здоров'я [9, 10]. Проте, не встановлено, у яких формах їх можна реалізувати під час фізичного виховання в ЗВО. Автори зазначають, що важливе значення під час фізичної реабілітації має саме соціалізація особистості, а також розвиток свідомості щодо власного здоров'я та відповідальності за його відновлення та підтримки [12]. Саме під час фізкультурно-спортивної діяльності масового характеру можливо ефективно реалізувати ці положення. Автори зазначають, що під час занять фізичною культурою й адаптивним спортом з особами, які мають різні захворювання необхідно враховувати психологічні особливості тих, хто з ними займається [6]. Також зазначають необхідність модифікації загальних і специфічних принципів навчання і тренування у фізичній культурі й спорті з урахуванням перебігу захворювання і можливостей застосування засобів і методології [3]. А тому важливо встановити педагогічні особливості щодо розробки й реалізації програм ФСР зі здобувачами вищої освіти, які мають порушення здоров'я. Отже, визначено низку актуальних питань, які необхідно розглянути в контексті обґрунтування психолого-педагогічних аспектів ФСР у ЗВО.

Мета статті – визначити особливості впровадження фізкультурно-спортивної реабілітації у структуру фізичного виховання здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб упровадити фізкультурно-спортивну реабілітацію в ЗВО, необхідно встановити послідовне вирішення керівних завдань, які визначатимуть суть і даватимуть змогу прогнозувати успішність цього напряму у вирішенні завдань реабілітації, оздоровлення, соціалізації та підвищення функціонального рівня організму здобувачів вищої

освіти. Для цього необхідно визначити структуру управління процесом ФСР у ЗВО (рис. 1).

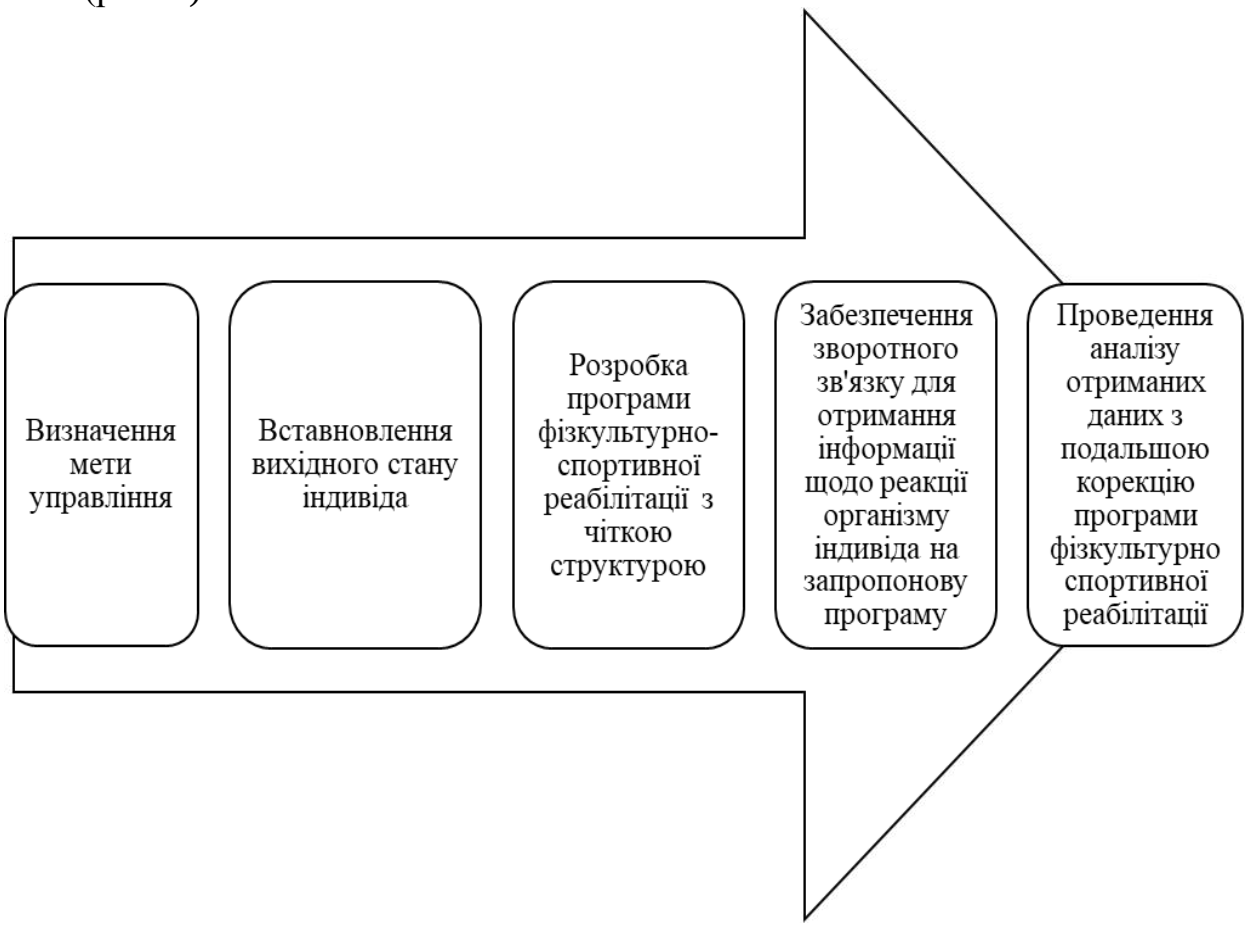

Рис. 1. Структура управління процесом фізкультурно-спортивної реабілітації в ЗВО

Отже, необхідно визначити мету впровадження ФСР у роботі зі здобувачами вищої освіти, які мають порушення здоров'я. Мета має бути структурована з урахуванням загальних напрямів (наприклад, розвиток навичок здорового способу життя, збереження здоров'я тощо), так і мати конкретне реабілітаційне чи фізкультурно-спортивне спрямування (навчання чи тренування). Це є передумовою розробки психолого-педагогічних вимог до розробки комплексних програм ФСР.

Подальший крок передбачає медичне, психологічне та функціональне оцінювання стану організму об'єкта управління – конкретного здобувача освіти з порушенням здоров'я. Це дасть змогу визначити засоби та методологію роботи у сфері фізичного виховання на індивідуальному, груповому та змішаному рівнях (проведення спільних рухових сесій разом зі здоровими здобувачами). Саме останній формат є цільовим під час реалізації ФСР у ЗВО, оскільки дає змогу створити комплексні програми інклюзивного характеру, які забезпечують реабілітацію, оздоровлення та соціалізацію

(уключаючи елементи волонтерської допомоги з боку здорових колег з навчання) осіб з порушенням здоров'я, які навчаються. Перспективним напрямом під час реалізації програм ФРС є секційна побудова занять з фізичного виховання з різних видів спортивної роботи (уключаючи адаптивні види спорту), а також спортивно-масові заходи в аудиторний і позааудиторний час (наприклад, краєзнавчий туризм, піші прогулянки тощо).

Відповідно, наступним кроком є формування програми ФСР на основі обраних впливів. При цьому така програма має бути гнучкою, що передбачає постановку цілей у процесі її реалізації (наприклад, покращення функціональності травмованої кінцівки, підвищення рівня функцій кардіореспіраторної системи тощо), досягнення яких передбачає корекцію програми, або, якщо їх не досягнуто, – продовження реалізації цієї програми із зазначеними на попередньому етапі параметрами.

Надалі мають бути розроблені організаційні заходи та визначені методики контролю за функціональним станом тих, хто займається, з можливістю забезпечення постійного зворотного зв'язку.

Такі заходи мають проводити працівники кафедри фізичного виховання спільно з медичним персоналом ЗВО та ґрунтуватися на використанні доступних й об'єктивних засобів визначення психосоматичного, психологічного стану індивіда й оцінки індивідуального прогресу в руховій діяльності.

Останнім кроком реалізації управління ФСР у ЗВО є аналіз результативності на основі вивчення депонованих даних, отриманих на різних етапах реалізації програм (реабілітації, навчання, тренування). Аналіз результативності ФСР має відбуватися на оперативному, поточному та етапному рівнях відповідно до підцілей програми. Варто враховувати, що для здобувачів освіти з порушенням здоров'я контроль має специфічні виховну та стимуляційну функції.

Зазначений алгоритм управління в ЗВО має бути реалізовано з урахуванням психолого-педагогічних аспектів ФСР відповідно до особливостей роботи з фізичного виховання зі здобувачами вищої освіти. Так, у Таблиці 1 визначено умови управління ФРС, перші два з яких розкривають специфічні психолого-педагогічні аспекти.

Психологічний аспект ФСР у роботі зі здобувачами вищої освіти з порушенням здоров'я має специфічне наповнення, пов'язане з виключною необхідністю формування мотивації до регулярної рухової діяльності як важливого фактору реабілітації та забезпечення здоров'я особистості.

Таблиця 1.

Умови реалізації управління процесом фізкультурно-спортивної реабілітації в ЗВО

Аспекти управління	Пункти впровадження
Психофізіологічний	медична оцінка психосоматичного здоров'я здобувача освіти; формування психологічного налаштування на фізкультурно-спортивну діяльність як фактору піклування та відповідальності за власне здоров'я; розвиток навичок самоконтролю функціонального стану здобувача освіти з урахуванням функціональних можливостей;
Педагогічний	пізнання структурних і функціональних основ рухових дій і тренувальних режимів; систематичний розвиток фізичної підготовленості та функціональної працездатності з урахуванням індивідуальних можливостей через поступове підвищення характеристик і складності фізичних навантажень; створення системи контролю результатів навчальної та тренувальної рухової діяльності й оцінки реалізації програм фізкультурно-спортивної реабілітації;
Медико-педагогічний	оцінка психосоматичного та фізичного статусу здобувачів освіти на різних етапах реалізації програми фізкультурно-спортивної реабілітації; оцінка фізичної та соціально-побутового поведінки стосовно власного здоров'я індивіда, оцінка стилю та якості життя; установлення психосоматичних і фізичних резервів організму тих, хто займається; оцінка адекватності реакцій пристосування у відповідь на програмне навантаження.

У контексті психологічного аспекту забезпечення процесу ФСР у ЗВО має бути проведено ґрунтовний аналіз специфіки психологічної взаємодії між здобувачами освіти з різним рівнем здоров'я щодо можливостей створення групових програм. Установлення психологічної готовності здобувачів освіти з порушенням здоров'я до регулярної рухової діяльності фізкультурно-спортивного характеру є ключовим фактором вибору стратегії побудови раціонального рухового режиму на індивідуальному рівні. Здебільшого особи

з порушенням здоров'я мають недостатній руховий досвід, обережно ставляться до власного організму та не мають значної мотивації рухатися. Одним із важливих чинників її розвитку є соціалізація цієї групи здобувачів освіти. Саме на цьому рівні слід залучати до активної взаємодії здобувачів освіти основної медичної групи, що сприятиме створенню комфортних умов на заняттях.

У процесі освоєння різноманітної рухової діяльності у здобувачів освіти з порушенням здоров'я формується відповідальність за стан власного здоров'я.

Завдяки цьому поступове покращення фізичного та функціонального стану рід час ФСР створюватиме ситуацію успішності як унаслідок рефлексії нових переживань, так і в процесі усвідомлення досягнень і переваг у результаті фізкультурно-спортивних занять. Завдяки цьому очікується розвиток психічної стійкості, що передбачає також планування у структурі занять із ФСР розвитку саморегуляція та саморефлексії особистості як щодо психологічного стану, так і фізичного. Отже, психологічний аспект ФСР під час упровадження в ЗВО має забезпечувати формування активної особистості, створення рухового потенціалу– від розуміння користі для здоров'я та навчання до успішної участі в змагальній діяльності.

Педагогічний аспект упровадження ФСР у ЗВО насамперед обмежений потенціалом закладу освіти щодо створення інклюзивного оздоровчого середовища [4]. Зрозуміло, що наявність спортивної бази, наприклад у лісопарковій зоні, дасть змогу створити варіативні програми з ФСР, ніж наявність стандартного спортивного залу чи стадіону. Відповідно, це є обмежуючим фактором у процесі пізнання структурних і функціональних основ рухових дій і тренувальних режимів. А тому виключне значення в педагогічному аспекті ФСР має підбір доступних засобів і методів, які мають ураховувати специфіку фізичного виховання й адаптивної фізичної культури. Загалом необхідно формувати програми ФСР так, щоб сприяти максимальному розкриттю рухового потенціалу здобувачів освіти з обмеженим здоров'ям згідно з медичними показаннями. Реалізація цього положення можлива за таких умов: підвищення кваліфікації фахівців кафедр фізичного виховання з фізичної реабілітації й адаптивної фізичної культури; розвитку нових напрямів професійної діяльності у сфері фізичного виховання – інструкторів із ФСР.

На етапі реалізації програм ФСР виключне значення має дотримання педагогічних принципів побудови занять із фізичними вправами з особами, які мають порушення здоров'я. Так, необхідно дотримуватися принципів індивідуалізації та поступовості як ключового фактору успішності та безпечності ФСР. За умов їх порушення, навіть якщо немає негативного впливу на здоров'я того, хто займається, дискомфорт у результаті рухових

занять сприятиме виникненню негативних психологічних станів, що може призвести до відмови від занять.

Визначення результативності під час педагогічного контролю є важливим доповненням системи створення системи оцінювання ефективності програм ФСР. Це передбачає не лише порівняльне оцінювання успішності рухової діяльності або індивідуальних досягнень під час реабілітації, а й визначення стану обізнаності щодо можливостей самостійного або за допомогою занять із фізичними вправами в позааудиторний час. Сукупність отриманих даних, уключаючи інформацію щодо результативності програм на рівні загальної сукупності здобувачів освіти з відхиленням здоров'я, дає змогу узагальнити ефективність реалізації програм фізкультурно-спортивної реабілітації у формі педагогічного оцінювання.

Отже, безпосередня розробка та реалізація психолого-педагогічних аспектів ФСР лежить передбачає активну взаємодію адміністрації ЗВО та фахівців кафедр фізичного виховання. Проте, для успішності цього процесу має бути створено відповідні умови, зокрема й додаткове навчання викладачів, для формування інклюзивного фізкультурно-спортивного середовища закладу освіти.

Висновки. У проведеному дослідженні визначено низку питань, що потребують вирішення під час упровадження фізкультурно-спортивної реабілітації в роботі зі здобувачами освіти ЗВО. Визначено структуру управління процесом ФСР у ЗВО, а також конкретизовано напрями реалізації цієї структури. Обґрунтовано значення психолого-педагогічних аспектів упровадження ФСР у ЗВО, дотримання яких сприятиме створенню гармонійного процесу фізичного виховання осіб, які мають порушення здоров'я. Водночас ці аспекти мають розроблятися безпосередньо в тісному зв'язку, що забезпечить раціональний підбір засобів і методів під час створення програм ФСР, а також дасть змогу створити максимально комфортні умови для занять організованої фізичної активності здобувачів освіти, які мають порушення здоров'я. Установлено, що перевага ФСР міститься у створенні передумов відновлення здоров'я здобувачів освіти та формування психологічних установок на активну рухову діяльність, як фактор забезпечення здорового та комфортного життя. При чому успішність створення і реалізації ефективних програм можлива лише в разі дотримання педагогічних принципів фізичного виховання, зокрема й адаптивної фізичної культури, з урахуванням індивідуальних особливостей тих, хто займається. При чому перевагу слід надавати фізкультурно-спортивним напрямам, що може бути реалізовано в груповій або секційній роботі із залученням здобувачів освіти, які мають нормальне здоров'я.

Подальші дослідження буде направлено на розробку алгоритму програмування занять у фізкультурно-спортивній реабілітації з урахуванням забезпечення інклюзивності в цьому процесі.

Література:

1. Асаулюк І. О., Демьохін Д. Ю. Індивідуальні SMART цілі – обов'язкова компонента процесу фізкультурно-спортивної реабілітації жінок з порушеннями біогеометричного профілю постави. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації.* 2023. № 16. С. 127-134. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16(35)-127-134

2. Асаулюк І., Носова Н., Покропивний О., Маринчук П. Стан біомеханіки постави людини, як критерій диференціації занять у процесі фізкультурно-спортивної реабілітації. *Physical culture sports and health of the nation.* 2023. № 15(34). С. 406-420. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-15(34)-406-420

3. Вишар Є., Клеценко Л. Особливості використання здоров'язбережувальних технологій фахівцями з фізичної реабілітації у професійній діяльності. *Перспективи та інновації науки.* 2022. № 2(7). С. 1012-1024. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-1012-1024

4. Глядя С. О., Борейко Н. Ю. Інклюзивне фізичне виховання у закладах вищої освіти. *Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 27-29 квітня 2023 р.). Харків: НТУ «ХПІ», 2023. С. 159-162. перебігу захворювання. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/10c2ded8-4d0f-430a-be62-75b6a829b8c6/download

5. Губа А. В., Рубан Л. А., Внукова Н. В., Єфіменко П. Б., Дармофал Е. А. Сучасна трансформація освіти та інноваційні підходи організації управління в реабілітаційній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2022. Випуск 6(151). С. 51-55. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.6(151).10

6. Дутчак М. В., Кашуба В. О., Сущенко Л. П. Кваліфікаційні характеристики професій працівників сфери фізкультурно-спортивної реабілітації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2023. Випуск 12(172). С. 69-73. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).12

7. Єфіменко П. Б., Пустовойт Б. А., Каніщева О. П. Спортивний масаж, як засіб збереження форми спортсмена під час консервативного лікування та фізкультурно-спортивної реабілітації після травм колінного суглоба. *Актуальні питання сучасного масажу.* 2022. № 7. С. 16-22. URL: http://journals.uran.ua/modern_massage/article/download/274521/269648

8. Жарська Н. В., Бріскін Ю. А., Будзин В. Р., Петрина Л. А. Фізкультурно-спортивна реабілітація жінок з порушенням постави з використанням занять йогою за методом Айенгара. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2023. Випуск 7(167). С. 88-93. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).17

9. Зайцева Ю. В., Янубеков О. О. Фізкультурно-спортивна діяльність як запорука здорового способу життя. *Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди:* зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 13 квітня 2023 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 104-105. URL: https://www.researchgate.net/profile/Bojan-Bjelica/publication/370660354_BULLYING_IN_MODERN_SPORTS_ENVIRONMENT_p69/links/645cd656f43b8a29ba44c723/BULLYING-IN-MODERN-SPORTS-ENVIRONMENT-p69.pdf#page=104

10. Зубко В. В., Черевичко О. Г., Смірнов К. М. Фізкультурно-спортивна діяльність в освітньому середовищі ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* 2022. Випуск ЗК(147). С. 162-166. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3К(147).34

11. Кашуба В., Носова Н., Гончарова Н. Фізкультурно-спортивна реабілітація»-сучасний тренд наукових досліджень. *Біомеханіка спорту, оздоровчої рухової активності, фізичної терапії та ерготерапії: актуальні проблеми, інноваційні проєкти та тренди:* Матеріали І Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 25 травня 2021 р.). Київ: Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2021. С. 119-123. URL: https://uni-sport.com.ua/sites/default/files/ vseDocumenti/zbirnyk_materialiv_konferenciyi_4.pdf#page=119

12. Когут І., Маринич В., Чебанова К. Впровадження інклюзивного навчання у фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші заклади освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2020. № 1. С. 117-127. DOI: https://doi.org/10.32652/tmfvs.2020.1.117-127

13. Котова О. В., Суханова Г. П. Фізична культура та спорт як засоби фізичного вдосконалення студентів ЗВО. *Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії і практики:* матеріали XIV міжнародної Інтернет-конференції (Мелітополь, 25-27 січня 2022 р.). Мелітополь, 2022. С. 96-97. URL: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12991/1/%D0%9A%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

14. Приступа Є. Н., Жарська Н. В., Бріскін Ю. А., Вовканич А. С. Фізкультурно-спортивна реабілітація у системі галузевих соціальних практик. *Український журнал медицини, біології та спорту.* 2022. № 7(4). С. 163-169. DOI: https://doi.org/10.26693/jmbs07.04.163

15. Zhang Y., Li W., Yang J., Liu Z., Wu L. Cutting-edge approaches and innovations in sports rehabilitation training: Effectiveness of new technology. *Education and Information Technologies*. 2023. № 28(6). С. 6231-6248. DOI: https://doi.org/10.1007/s10639-022-11438-1

References:

1. Asaulyuk, I. O., & Dem'okhin, D. Yu. (2023). Indyvidual'ni SMART tsili – obov''yazkova komponenta protsesu fizkul'turno-sportyvnoyi reabilitatsiyi zhinok z porushennyamy bioheometrychnoho profilyu postavy [Individual SMART goals are a mandatory component of the process of physical culture and sports rehabilitation of women with violations of the biogeometric profile of posture]. *Fizychna kul'tura, sport ta zdorov''ya natsiyi, 16,* 127-134. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-16(35)-127-134 [in Ukrainian].

2. Asaulyuk, I., Nosova, N., Pokropyvnyy, O., & Marynchuk, P. (2023). Stan biomekhaniky postavy lyudyny, yak kryteriy dyferentsiatsiyi zanyat' u protsesi fizkul'turno-sportyvnoyi reabilitatsiyi [State of biomechanics of human posture as a criterion for differentiating classes in the process of physical culture and sports rehabilitation]. *Physical culture sports and health of the nation, 15(34),* 406-420. DOI: https://doi.org/10.31652/2071-5285-2023-15(34)-406-420 [in Ukrainian].

3. Vyshar, Ye., & Kletsenko, L. (2022). Osoblyvosti vykorystannya zdorov''yazberezhuval'nykh tekhnolohiy fakhivtsyamy z fizychnoyi reabilitatsiyi u profesiyniy diyal'nosti [Peculiarities of the use of health-saving technologies by physical rehabilitation specialists in their professional activities]. *Perspektyvy ta innovatsiyi nauky, 2(7),* 1012-1024. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-1012-1024 [in Ukrainian].

4. Hlyadya? S. O., & Boreyko? N. Yu. (2023)/ Inklyuzyvne fizychne vykhovannya u zakladakh vyshchoyi osvity [Inclusive physical education in institutions of higher education.]. Materialy I Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (Kharkiv, 27-29 kvitnya 2023 r.), 159-162. perebihu zakhvoryuvannya. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstreams/ 10c2ded8-4d0f-430a-be62-75b6a829b8c6/download [in Ukrainian].

5. Huba A. V., Ruban L. A., Vnukova N. V., Yefimenko P. B., Darmofal E. A. (2022). Suchasna transformatsiya osvity ta innovatsiyni pidkhody orhanizatsiyi upravlinnya v reabilitatsiyniy diyal'nosti [Modern transformation of education and innovative approaches to the organization of management in rehabilitation activities]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, 6(151),* 51-55. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.6(151).10 [in Ukrainian].

6. Dutchak, M. V., Kashuba, V. O., & Sushchenko, L. P. (2023). Kvalifikatsiyni kharakterystyky profesiy pratsivnykiv sfery fizkul'turno-sportyvnoyi reabilitatsiyi [Qualification characteristics of the professions of workers in the field of physical culture and sports rehabilitation]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, 12(172),* 69-73. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).12 [in Ukrainian].

7. Yefimenko, P. B., Pustovoyt, B. A., & Kanishcheva, O. P. (2022). Sportyvnyy masazh, yak zasib zberezhennya formy sport·smena pid chas konservatyvnoho likuvannya ta fizkul'turno-sportyvnoyi reabilitatsiyi pislya travm kolinnoho suhloba [Sports massage as a means of maintaining an athlete's shape during conservative treatment and physical and sports rehabilitation after injuries of the knee joint]. *Aktual'ni pytannya suchasnoho masazhu, 7,* 16-22. URL: http://journals.uran.ua/modern_massage/article/download/274521/269648 [in Ukrainian].

8. Zhars'ka, N. V., Briskin, Yu. A., Budzyn, V. R., & Petryna, L. A. (2023). Fizkul'turno-sportyvna reabilitatsiya zhinok z porushennyam postavy z vykorystannyam zanyat' yohoyu za metodom Ayenhara [Physical culture and sports rehabilitation of women with postural disorders using yoga classes according to the Iyengar method]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, 7(167),* 88-93. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).17 [in Ukrainian].

9. Zaytseva, Yu. V., & Yanubekov, O. O. (2023). Fizkul'turno-sportyvna diyal'nist' yak zaporuka zdorovoho sposobu zhyttya [Physical culture and sports activity as a guarantee of a healthy lifestyle]. *Fizychna kul'tura v universytet·s'kiy osviti: svitova praktyka ta suchasni trendy:* zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Dnipro, 13 kvitnya 2023 r.), 104-105. URL: https://www.researchgate.net/profile/Bojan-Bjelica/publication/370660354_BULLYING_IN_MODERN_SPORTS_ENVIRONMENT_p69/links/645cd656f43b8a29ba44c723/BULLYING-IN-MODERN-SPORTS-ENVIRONMENT-p69.pdf#page=104 [in Ukrainian].

10. Zubko, V. V., Cherevychko, O. H., & Smirnov, K. M. (2022). Fizkul'turno-sportyvna diyal'nist' v osvitn'omu seredovyshchi ZVO [Physical culture and sports activity in the educational environment of the ZVO]. *Naukovyy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, ZK(147),* 162-166. DOI: https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3K(147).34 [in Ukrainian].

11. Kashuba, V., Nosova, N., & Honcharova, N. (2021). Fizkul'turno-sportyvna reabilitatsiya»-suchasnyy trend naukovykh doslidzhen' ["Physical and sports rehabilitation" - a modern trend of scientific research]. *Biomekhanika sportu, ozdorovchoyi rukhovoyi aktyvnosti, fizychnoyi terapiyi ta erhoterapiyi: aktual'ni problemy, innovatsiyni proyekty ta trendy:* Materialy I Vseukrayins'koyi elektronnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu (Kyyiv, 25 travnya 2021 r.), 119-123. URL: https://uni-sport.com.ua/sites/default/files/ vseDocumenti/ zbirnyk_materialiv_konferenciyi_4.pdf#page=119 [in Ukrainian].

12. Kohut, I., Marynych, V., & Chebanova, K. (2020). Vprovadzhennya inklyuzyvnoho navchannya u fizkul'turno-ozdorovchi, sportyvni ta inshi zaklady osvity [Implementation of inclusive education in physical culture and health, sports and other educational institutions]. T*eoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu, 1,* 117-127. DOI: https://doi.org/10.32652/ tmfvs.2020.1.117-127 [in Ukrainian].

13. Kotova, O. V., & Sukhanova, H. P. (2022). Fizychna kul'tura ta sport yak zasoby fizychnoho vdoskonalennya studentiv ZVO [Physical culture and sport as means of physical improvement of students of higher education institutions]. *Sotsial'ni ta ekolohichni tekhnolohiyi: aktual'ni problemy teoriyi i praktyky:* materialy XIV mizhnarodnoyi Internet-konferentsiyi (Melitopol', 25-27 sichnya, 2022 roku), 96-97. URL: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12991/1/%D0%9A%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf [in Ukrainian].

14. Prystupa, Ye. N., Zhars'ka, N. V., Briskin, Yu. A., & Vovkanych, A. S. (2022). Fizkul'turno-sportyvna reabilitatsiya u systemi haluzevykh sotsial'nykh praktyk [Physical culture and sports rehabilitation in the system of sectoral social practices]. *Ukrayins'kyy zhurnal medytsyny, biolohiyi ta sportu, 7(4),* 163-169. DOI: https://doi.org/10.26693/jmbs07.04.163 [in Ukrainian].

15. Zhang, Y., Li, W., Yang, J., Liu, Z., & Wu, L. (2023). Cutting-edge approaches and innovations in sports rehabilitation training: *Effectiveness of new technology. Education and Information Technologies, 28(6),* 6231-6248. DOI: https://doi.org/10.26693/jmbs07.04.163